

Ahlaki Dönüşüm, Toplumsal Dayanışma ve Toplumsal Düzen Olgularının Durkheim Ekseninde İncelenmesi: Bursa İli Örneği

Mustafa DEMİRCİ¹

Öz

Bu çalışmanın amacı Durkheim'in düşünceleri ekseninde Bursa ilinde yaşayan ve büyükşehire göç etmiş bireylerde ahlaki dönüşüm, toplumsal dayanışma ve toplumsal düzen yönünden nasıl bir farklılaşma oluştuğunu belirlemektir. Bu araştırma, Durkheim'in varsayımlarının büyükşehire göç eden bireyler arasında gerçekleşip gerçekleşmediğini sınamaktadır. Katılımcıların büyükşehire göç ettikten sonraki durumlarıyla ilgili düşüncelerinin incelendiği çalışma, tarama modelinde tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan "Büyükşehire Göç" ve "İş Ahlakı" olmak üzere iki bölümden oluşan anket kullanılmıştır. Durkheim'in teorisi ışığında, katılımcılar büyükşehire göç etmiş kişiler olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda büyükşehirlerde yaşayan 505 kişiyle araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların yaşamak istedikleri/yaşadıkları çevrede mutlu olmayı düşünme, özgür hissetme, toplu ya da bireysel yaşama, gelenek ve inançlara bağlı kalma durumlarının, modern dünyada verdikleri değere göre farklılaştığı; akraba ilişkilerinin modern dünyada verdikleri değere göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Diğer yandan katılımcıların yaptıkları mesleğin eğitim, ihtiyaç, yaygınlığının modern dünyada verdikleri değere göre farklılaşmadığı; işe giriş durumunun farklılaştığı belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların kendi mesleklerini yaparken ahlaklı davranma durumlarının iş ahlakına göre farklılaşmadığı ama amaçlarına göre farklılaştığı belirlenmiştir. Başkaları mesleklerini yaparken katılımcıların düşüncelerinin iş ahlakına göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Durkheim, İş ahlakı, Uzmanlaşma, Toplumsal dayanışma, Toplumsal düzen

An Examination of The Phenomena of Moral Transformation, Social Solidarity and Social Order on The Axis of Durkheim: The Case of Bursa Province

Abstract

The aim of this study is to determine what kind of differentiation occurs among rural-to-urban migrants living in Bursa (Turkey), a metropolitan province on the axis of Durkheim's ideas. The study, in which the participants' thoughts about their situation after migrating to metropolitan cities were examined, was designed in the survey model. A questionnaire consisting of two sections, "Migration to Metropolitan Cities" and "Work Ethics", prepared by the researcher was used as a data collection tool. In the light of Durkheim's theory, the study was conducted with 505 people living in metropolitan cities. According to the results of the research, it was determined that the participants' thinking of being happy in the environment they live in, feeling free, living collectively or individually, and adhering to traditions and beliefs differed according to the value they attach to the modern world, while the relations with relatives did not differ according to the value they attach to the modern world. On the other hand, it was determined that the education, need and prevalence of the profession of the participants did not differ according to the values they gave in the modern world, but the employment status differed. In addition, it was determined that the participants' ethical behavior while doing their own profession did not differ according to business ethics, but differed according to their goals.

Keywords: Durkheim, Work ethics, Specialization, Social solidarity, Social order

Atf İçin / Please Cite As:

Demirci, M. (2026). Ahlaki dönüşüm, toplumsal dayanışma ve toplumsal düzen olgularının Durkheim Ekseninde incelenmesi: Bursa ili örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15 (2), 731-746. <https://doi.org/10.33206/mjss.1820766>

Geliş Tarihi / Received Date: 10.11.2025

Kabul Tarihi / Accepted Date: 02.03.2026

¹ Dr. Öğr. Üyesi – Artvin Çoruh Üniversitesi, Yusufeli Meslek Yüksekokulu, Artvin, Türkiye, mustafademirci@artvin.edu.tr,

 ORCID: 0000-0002-7341-3696

Giriş

İş bölümü sosyolojiden yönetim bilimine birçok bilim dalının araştırma konusu olmuştur. Bu nedenle iş bölümü, toplumsal düzenin belirleyici özelliği olarak kullanılmasından ötürü kamu yönetiminin de önemli konuları arasındadır. Klasik yönetim kuramcıları iş bölümünü daha çok uzmanlaşma ve verimlilik temelinde ele almaktadır. Ancak Durkheim örneğinde olduğu üzere iş bölümü bazı toplumlarda yaşanan yeni koşullar neticesinde meydana gelen toplumsal düzene ilişkin bir evreyi ifade etmektedir. Bu ilerleme toplumların ve toplumsal düzeni sağlayan ahlaki ilkelerin birlikte değişimini içermektedir. Bu yaklaşıma göre, toplum büyüyüp karmaşıklaştıkça toplumsal dayanışmayı sürdüren kurallar da değişir; önceki dayanışma biçimlerinin yerini ise uzmanlaşmaya dayalı bir iş bölümü alır. Bireyler toplumun gereksinim duyduğu konularda ve spesifik alanlarda uzmanlaşarak karşılıklı bir iş bölümü oluşturmaktadır. Uzmanlaşmaya dayalı bu iş bölümü yeni toplumların dayanışma biçimini oluşturmaktadır.

Toplumlar ileri aşamaya geçtikçe bireylerin iş alanları ve biçimleri uzmanlığa dayanarak farklılaşmakta ve farklılaşan mesleki uğraşlar yeni dayanışma biçimlerini doğurmaktadır. Bu sayede her birey bir diğerrinin ihtiyacını karşılamaktadır. Bu sayede bireyler arasında toplumsal dayanışma meydana gelmektedir. Bireyin kendini daha iyi gerçekleştirme imkânı bulduğu büyük ve geniş topluluklarda bu değişim gerçekleşmektedir. Bu bağlamda her birey spesifik alanlarda uzmanlaşarak iş bölümüne dahil olma bilincine ve sorumluluğuna sahip olmaktadır (Durkheim, 2021). Diğer yandan birey toplumsal iş bölümünün bir parçası olduğunda toplumsal dayanışma gerçekleşmektedir. Bencillik ise bireyin toplumdan kopmasına neden olur (Durkheim, 2005). Oysa toplum bireyin sürekli ve maliyetli fedakarlığı olmadan var olamaz (Durkheim, 1973). Durkheim, bencillik, fedakârlık (alturizm) ve kuralsızlık (anomi) kavramlarının ahlak ile ilişkisini ortaya koymaktadır (Durkheim, 1897). Bireyden beklenen iş bölümüne eklenmesi ve uzmanlaştığı işi en iyi şekilde gerçekleştirmesidir. Bu çalışmada Durkheim ekseninde Türkiye’de nüfusu yoğun olan kentlerde Durkheim’in ahlaki dönüşüm, toplumsal dayanışma ve toplumsal düzen olgularına yönelik varsayımlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu nedenle bu çalışmanın odak noktası, büyükşehir göç etmiş kişilerin modern dünyada verdiği değer ile iş ahlakı üzerinedir. Bu bağlamda çalışma Durkheim’in şu varsayımları doğrultusunda şekillenmektedir:

- Toplumlar ilerledikçe birey özgürleşir ve bireyselleşir (Durkheim, 2021). Özgürleşmek iş bölümü içinde uzmanlaşarak ve topluma yeni bir tür bağ kurarak gerçekleşir. Daha ileri toplumlarda insanın doğası esas olarak toplumun bir parçası olmaktır; dolayısıyla insanı çağrıştıran eylem, onun toplumun bir organı olarak rolünü oynamasıdır (Durkheim, 1994).

- Toplumlar ilerledikçe bireyin aile, din, örf ve gelenek gibi bağlılıkları zayıflar. Bunun bir nedeni göçtür. Göçler bireyin içinde bulunduğu denetim ortamından uzaklaşmasına neden olur. Göç fenomenlerinin üstlendiği sosyal birimlerin daha fazla hareketliliği, tüm geleneklerin zayıflamasını etkiler (Durkheim, 1994). İş bölümü ancak bireysel değişkenlik çoğalırsa ilerleyebilir. Bireysel değişkenlik de ancak ortak bilinç gerilerse çoğalır (Durkheim, 2020). Toplumsal ortam genişledikçe ortak bilinç de somut şeylerden giderek uzaklaşır ve daha soyut nitelik alır (Durkheim, 2020). Bu durumda göçün yoğun olduğu mekanlar gelenekten kopuşun mekanlarına dönüşmektedir. Oylum ve yoğunluk artışı, toplumları değiştirirken bireyleri de değiştirmektedir. İnsan organizmadan daha bağımsız olmakta ve böylece ruhsal yaşam gelişmektedir (Durkheim, 2020).

- Toplumlar ilerledikçe geleneğe olan bağlılığın yerini iş bölümüne dayalı ahlaki bireycilik alır. Geleneğe bağlılık yükümlülüğünün yerini uzmanlaşarak topluma (iş bölümüne) katkı sağlama yükümlülüğü alır. Bastırıcı hukukun yerini iş birliği hukuku alır (Durkheim, 2020).

- İlerleme mutluluğu garanti etmez. İnsanoğlu ilerledikçe bireyin mutluluğunun arttığı düşüncesi kuşkuludur (Durkheim, 1994). Toplumlar geliştikçe iş bölümü artar, bireyler uzmanlaşır ve özgürleşir. Ancak ilerleme mutluluğu garanti etmez.

Literatür

Durkheim, Comte, Tonnies, Simmel, Marks, Weber gibi birçok düşünür toplumların zaman içerisinde geçirdiği evreleri ve bu evrelerde toplumsal düzenin özelliklerini açıklamaya çalışmıştır. Bu değişim genellikle ilerleme süreciyle ilişkilendirilmiştir. Toplumlar ilerledikçe toplumsal düzeni sağlayan kurallar ve ilişkiler de değişmektedir. Bu değişim kimine göre doğal ve kendiliğinden gerçekleşmektedir. Kimi düşünür ise değişimi bilinçli bir yapım süreci olarak görmüştür. Ayrıca değişimin niteliği düşünürden düşünöre değişiklik içermektedir.

Durkheim'e göre toplumlar değişim yasanına tabidir. Toplumlar değişime uğradıkça ilerleme mümkün olur. Ancak toplum ile bireyler de değişmektedir. Çünkü bireyler toplumsal nedenlere bağımlıdır. Birey varlığını sürdürebilmesi için topluma uyum göstermek durumundadır (Durkheim, 2020). Toplumların nüfus yoğunluğu arttıkça bireyler arasında uzmanlığa dayalı iş bölümü gelişir. Bu bağlamda bireyler artan nüfus yoğunluğu içerisinde varlığını sürdürebilmesi için daha çok çalışmak ve uzmanlıklarını arttırmak zorunda kalır. Bu sayede ilerleme de mümkün olur (Durkheim, 2020). Diğer yandan toplumlar ilerledikçe geleneksel toplumsal ilişkiler değişime uğrar ve bireysel farklılıkların yaygınlaşması kolaylaşır (Giddens, 1991). Tarihi süreç içerisinde toplumlar ilerledikçe bireyi örf ve adetlere, doğduğu toprağa ve ailesine bağlayan bağlar gücünü yitirir. Bireyin devingenliği arttıkça çevresi de daha kolay değişir. Daha zerke yaşayabilmek için yakınlarını bırakarak başka yerlere göç eder. Düşünce ve duygularını kendisi şekillendirmeye başlar. Böylece ortak bilinç giderek zayıflar, ancak tamamen ortadan kalkmaz. Örneğin birey onuruna gösterilen saygı daima devam eder. Benzer şekilde ahlakın olduğu gibi kalması demek, bireyin gemiştekinine eşit bir g aracılığıyla topluluğa bağlı kalması demektir. Bu durumda bireyin kendisini geçmişe bağlayan bağların daha güçlü ve daha çok sayıda olması demektir. Ancak ahlak yalnızca benzerliklerden ileri gelseydi, bazı toplumlar dağıldıktan sonra ahlak da ortadan kalkardı. Bu durumda insan yeterince dizginlenemezdi. Ancak modern toplumlarda ahlakın devamlılığı iş bölümü ile yeniden devam eder. Çünkü her birey, toplumla olan bağlarını iş bölümü aracılığıyla yeniden keşfeder. Iř bölümü toplumsal dayanışmanın ve ahlak düzeninin temelini oluşturur (Durkheim, 2020). Bu bağlamda, ahlaki ilişkiler, bilinçler arasındaki ilişkiler olduğundan ahlak toplumsal bir olgudur (Durkheim, 1968).

Durkheim'in toplumsal değişim kavramı birçok düşünür tarafından dile getirilmiştir. Comte toplumların belirli evrelerden geçtiğini düşünmektedir. Bu evreler teolojik evre, metafizik evre ve son aşama olan pozitif evredir (Comte, 2013; Ertürk, 2005). Aynı gelenek Spencer (1981) için de geçerlidir. Ona göre toplumlar hem kitle halinde oğalırılar hem de bu karmaşıklık hali içinde ilerlerler. Durkheim (2013) de toplum ile birey arasındaki etkileşime odaklanmaktadır. Toplum, bir araya gelmiş insanların birbirleri üzerindeki yknmeleriyle karşılıklı değişime uğramaktadır. Spencer ise toplumun genel yapısını, toplumun parçaları arasındaki karşılıklı ilişki ve her bir parçanın diğerleri için ve bir bütün olarak sistem için yerine getirdiği işlevlerle açıklamaktadır (Ritzer, 1993). İnsan toplumu, ilkel bir homojenlik durumundan, modern zamanların yüksek düzeydeki örgütlenmesine doğru ilerlemektedir. Bu düşünceye göre, insan toplumu homojenlikten düzenli bir heterojenliğe geçmektedir. Toplumlar farklılaşmakta ve bu farklılaşma sürecinde bireyler birbirine karşılık gelen uzmanlıklar edinmektedir (Giner, 2001). Durkheim de bireyi toplumsal ve etkileşim içerisinde olan bir varlık olarak görmektedir. Bu gelenek Cicero'da da görülmektedir. Ona göre doğanın akıl gücü insanı birbirine bağlamıştır. Bu sayede dilde ve yaşamda birlik olur. Dünyada var olan her şey insan içindir ve insanlar birbirinin ihtiyaını karşılamak için doğmuştur (Cicero, 2014). Durkheim'in iki toplum tipi modeli Tönnies'in düşünce sisteminde de görülmektedir. Tönnies iki farklı toplum türünden bahseder. Bunlardan ilki olan cemaatler geleneksel toplumlara özgü iken ikinci olan cemiyetler modern topluma özgüdür (Tönnies, 2019). Tönnies bu iki farklı tür arasında cemaat yapısını idealleştirmektedir (Gezgin, 1988). Tönnies'in iki sosyal biçim arasındaki kurduğu farklılardan birisi cemaatlerin tabii dayanışmaya, cemiyetlerin sözleşmeli dayanışmaya dayalı olmasıdır (Sorokin, 1975). Cemiyet ise birbirinden bağımsız kişilerin yan yana bulunmasından ibarettir (Tönnies, 1944). Tönnies ile Durkheim arasındaki benzerlikler bu noktada görülmektedir. Durkheim modern toplumların bireylerin uzmanlaşmasını gerektiren iş bölümüne dayalı bir dayanışma içerdiğini savunmaktadır. İnsanlar kendilerini gerçekleştirmek için bir alanda uzmanlaşarak iş bölümüne katılmalıdır. Cemaat sürekliliğe dayanan gerçek bir hayal birlikteliği, cemiyet ise geçici ve görünüşlü bir yaşamdır (Tönnies, 1944). İki düşünür arasındaki temel fark ise Durkheim organik dayanışma türü ile ilişkilendirdiği modern toplumdan yana görünürken, Tönnies ise cemaat kavramı ile nitelendirdiği modern öncesi topluluklardan yana görülmesidir (Duverger, 1982). Tönnies'in cemaati kır ve köy toplumuna ilişkinen, cemiyeti kent toplumuna ilişkindir. Bu değişim süreci Simmel tarafından da analiz edilmiştir. Simmel metropol kültürünü analiz ederken yeni bir ilişkiler ağına değinmektedir. Metropoldeki ilişkiler ağı taşradan oldukça farklıdır. Metropol ortamı bireylerin psikolojisini biçimlendirmektedir. şehir, caddeden her geçişle, ekonomik, mesleki ve toplumsal hayatın tüm temposu ve çeşitliliği altında ruhsal hayatın duyuşal temellerini etkilemektedir. Metropol ortamı insanı daha çok bilinçliliğe mecbur eder. Metropol ortamı insanı aklını kullanmaya zorlar. Zekâ ile metropolün ayırt edici özelliği olan para ekonomisi arasında doğrudan ilişki vardır (Simmel, 2009). Metropolde bireyler arasındaki ilişkiler ise rasyonel ilkelere dayanır. Bu ilişkiler bireyi bir sayıya indirger. Birey için önemli olan nesnel olarak ölçülebilen kazanımlardır. Bu nedenle metropol insanı ilişkiye girmekle yükümlü olduğu kişilere bir nesne/sayı (müşteri/satıcı) itibari ile bakar. İlkel koşullarda üretim ürünü sipariş veren kişi için yapılır. Bu süreçte müşteri ve üretici birbirini tanımaktadır. Buna karşın modern metropolde üretim yabancı alıcıları

içeren piyasa için yapılıdır. Özetle metropol insanı hesap insanıdır (Simmel, 2009). Diğer yandan metropolü çağrıştıran kentsel mekân Durkheim için bireysel özgürlüğün gelişebileceği alanlardır. Çünkü kentler devingenliğin arttığı ve geleneklerin giderek zayıfladığı mekanlardır. Kentler bugün ile geçmiş arasındaki bağın kurulmasını zayıflatan mekanlardır. Bu nedenle kentler değişimin ve ilerlemenin mekanlarıdır (Durkheim, 2020). Kent yeni toplumsal düzenin mekânı olarak görülmektedir. Yine Marx'ın sanayi toplumu kente özgüdür ve Marx'ın kendisi de farklı zamanlarda farklı toplumsal yapıların olduğunu kabul eder. Tarihi sınıfların çatışması olarak özetleyen Marx ilk toplumsal yapıların kölelik düzenine sahip olduğunu söyler. Kölelik toplumlarını feodal toplumlar, feodal toplumları kapitalist toplumlar ve kapitalist toplumları da komünal toplumlar takip eder (Marx ve Engels, 2007). Marx'ın kapital toplumu karşıtlığa dayanır. Durkheim ise karşıtlığı olumsuz görmez. Nitekim İnsan dahi ikilidir ve yapı olarak birbirinden farklı hedeflere sahip iki bilinçten oluşur (Durkheim, 2016). Durkheim için karşıtlık ileri toplumlarda dayanışmanın kaynağıdır (Durkheim, 2020). Ancak Marx'ın düşüncesinde üretim süreci sömürüye dayalıdır. Bu anlamda üretim merkezi olan kentler için kent havası insanı özgür kılar (Stadtluft macht frei) deyişi söz konusu değildir. Durkheim'in bireysel uzmanlaşma kavramı yerine Marx yabancılaşma kavramını kullanır. Ayrıca Durkheim'in aksine Marx'ın düşüncesinde kapitalist toplumlarda iş bölümü süreci bireysel özgürlüklerin daha da azaldığı bir düzendir. İş bölümü bireyi üretim sürecine dahil olduğu ürünlere karşı yabancılaştırmaktadır. Aynı zamanda birey üretim sistemi içinde hapsedildiğinden özgürlüğünü de yitirmektedir (Borlandi vd., 2011). Durkheim ise, iş bölümünün bireyler arasında haklar ve ödevler yarattığını savunurken bu durumu bireyin özgürlüğünün sınırlandırılması olarak nitelendirmez. Hatta iş bölümü süreci bireyin özgürleşmesi ile gerçekleşmektedir. Toplumlar büyüyüp yoğunlaştıkça bireysel özgürlükler de genişler. Nitekim iş bölümünün dayanışmaya yol açma nedeni insanlar arasında insanları birbirine bağlayan haklar ve ödevler sistemi yaratmasından kaynaklanmaktadır. İş bölümü, bölünen işlevlerin barış ve esenlik içinde yarışmasını sağlar. İş bölümü temelde bireyleri değil, toplumsal işlevleri karşı karşıya getirmektedir. Ancak toplum, bu işlevlerin görülüş biçimiyle ilgilidir. Toplumun sağlıklı bir şekilde devamlılığı için bireyleri arasındaki yarışmanın düzenli olması gerekir. Ancak kuralların varlığı tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda kurallar adaletli de olmalıdır. Bunun için yarışmanın dış koşullarının eşit olması gerekir. Nitekim örgütlü toplumların ahlakını belirleyen şey daha ussal ve daha insancıl olmalarıdır (Durkheim, 2020). Modern toplumlarda bireyin ödevi ise etkinlik alanını genişletmek değil, onları yoğunlaştırıp uzmanlaşmak haline gelir (Durkheim, 2020). Buna karşın tarım toplumlarında her birey ihtiyaç duyduğu ürünleri kendi üretmektedir. Modern toplumlarda üretimin merkezileşmesi (Aksoy, 2016), kitlesel üretim ve merkezi eğitim sistemi standart üretim süreçlerini ve uzmanlığa dayalı iş bölümünü beraberinde getirmiştir.

Pozitivizm fen bilimlerinde olduğu gibi toplumsal olaylarda da bilimin geçerli olduğunu ifade eder. Uzmanlaşma ve iş bölümü klasik yönetim bilimcilerinin en temel kavramları haline gelmiştir. Bu bağlamda pozitivist düşünce iş bölümü ve uzmanlaşma kavramlarının gelişimi etkilemiştir. İş bölümü sayesinde her birey belirli alanlarda ya da hareketlerde becerilerini artırır. Bu sayede her birey kendine özgü dalında daha da uzmanlaşır ve iş yapma kapasitesini artırır (Smith, 1977). Gulick için ise iş bölümü örgütlenmenin temelidir. İş bölümü bir zorunluluktur çünkü insanlar doğa durumunda kapasite ve beceri bakımından farklılık gösterir. Bir insan aynı anda iki yerde olamaz, aynı anda iki işi yapamaz. Ayrıca insanın doğası zaman ve mekân bakımından sınırlıdır. Bu nedenle her bir şeyi öğrenme imkanına sahip değildir (Gulick ve Urwick, 2003). Benzer bir yaklaşım İbni Haldun tarafından savunulmaktadır. Ona göre Allah insanı beslenerek yaşamını sürdürebilecek bir tabiatla yaratmıştır. Ancak birey tek başına beslenme ihtiyacını karşılama ve yaşamını devam ettirecek malzemeleri bulma konusunda yetersizdir. Doğası gereği sosyal bir varlık olan insan zorunlu olarak toplum içinde yaşamak ve belirli işleri paylaşmak zorundadır (Bocutoğlu, 2015). İş birliği, Taylor'a (2012) göre bilimsel yönetimin temel ilkelerinden biridir; en yüksek verimlilik çalışanların ortak çalışmasıyla sağlanır ve bu yaklaşım bireyciliğin yerine konur. Diğer yandan iş birliği, Fayol'un (1989) bilimsel yönetim anlayışında disiplin, merkezizetçilik, kontrol ve hiyerarşi gibi ilkelere dayanan bir temel unsur olarak görülür. İş bölümü uzmanlaşmayı ve üretim sürecinde zaman verimliliğini sağlamaktadır (Meek ve Skinner, 1973). İleri bir aşamayı temsil eden modern toplumlarda bireyin ödevi etkinlik alanını genişletmek değil, onları yoğunlaştırıp uzmanlaşmak haline gelir (Durkheim, 2020). İş bölümü, ortaklaşa olan işlevlerin pay edilmesi anlamına gelir. Ancak Durkheim'in toplumsal iş bölümünde bu paylaşım önceden tasarlanmış bir plana göre gerçekleşmez. Çok sayıdaki değişik duruma göre belli bir işte yaşanan bölünme uzmanlaşmayı getirir. Birbirini tamamlayan iki parçanın bir iş bölümü oluşturabilmesi için uzmanlaşan parçalar arasında sürekli iletişimin olması gerekir. Çünkü birinin bıraktığı bir işlevi diğerinin üstlenmesi ve birbirine uyarlanması gerekir. Böylece sürekli ilişki içinde bulunan bireyler yığını bir toplum oluşturur. Bireyler arasında meydana gelen iş bölümünün temelinde maddi gereksinimlerden çok manevi bağlar bulunmaktadır (Durkheim, 2020).

Uzmanlaşma her zaman yarar sağlar mı? Smith'e göre bu sorunun cevabı her durumda evet değildir; çünkü bazı alanlarda uzmanlaşmak diğerlerine göre çok daha sınırlı ya da zordur. Bunu da kunduracı ile avukatlık rneği üzerinden açıklamaktadır (Smith, 1977). İkinci olarak aynı düzeyde uzmanlaşma eşit yarar sağlayacak mı? Bireylerin kariyerlerini ve geleceklerini kendi akıl, yetenek ve abalaları ile belirleme imkanları bakımından her zaman eşit konumda olmadıkları, iş bölümüne dahil olmada sosyal çevrenin, coğrafyanın ve aile unsurunun önemli belirleyiciler arasında olduğu görülmektedir. Bu anlamda uzmanlaşmada ve uzmanlaşmanın çıktısında sosyal tabakalaşmanın belirleyiciliği tartışılmaktadır (Bauman, 2013). Sosyal tabakalaşmanın olduğu bir düzende iş bölümünün ve uzmanlaşmanın bir dayanışma yaratıp yaratmayacağı tartışmalıdır. Sosyal tabakalaşma ve eşitmezlik bilinersizce gelişen bir Őeydir. Ancak tabakalaşmanın derecesi ve türü toplumsal eşitmezliğin çeşitlerine ve bunlara yol açan değişken faktörlere göre değişebilmektedir. İlki farklı pozisyonlar farklı derecelerde prestij taşımaktadır. İkincisi her birey bu pozisyonlara eşit koşullar altında erişmemektedir. Üçüncüsü işleyen bir mekanizma olarak toplum, üyelerini bir Şekilde toplumsal konumlara dağıtmakta ve onları bu konumların görevlerini yerine getirmeye teşvik etmektedir. Bazı pozisyonlar diğerlerine oranla daha önemli bir konumdadır. Ayrıca her pozisyon için bireyler eşit yeterliliğe ve beceriye sahip değildir. Bu durum belirli pozisyonların tercih edilmesi için teşvik ve ödül gibi mekanizmalara gereksinim doğurur. Son olarak sosyal organizasyonun Őekillenmesinde aile, din, kapitalizm vb. rol oynayabilir (Davis ve Moore, 1945). İlich de toplumları ikiye ayırırken aynı yaklaşımı sergilemektedir. Ona göre toplumlar zgr toplumlar ve ağdaş/modern toplumlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Modern toplumların belirgin özelliği tek bir merkezden yürütülen ve standart eğitime dayanan sürece dayanmasıdır. Bu sistemde bireyler belirli uzmanlıklara bölünerek iş bölümünün bir parçası haline getirilmektedir. Birey kurumsal bir yapı içerisinde özgürlüğünü ve kendi becerilerini kaybetmektedir (Karakoç, 2020). İlich'e göre tktm kültürü ve empoze edilen yaşam biçimi altında zenginliğini artırma arayışı içinde olan bireyler özgürlüklerini yitirmektedir. Ayrıca standartize edilmiş bir toplumsal üretim sürecinde insanlar kendi başlarının çaresine bakma becerilerini de yitirmektedir (İlich vd., 1977). Sanayi toplumlarına geçişle birlikte fabrikalaşmanın ve seri üretim artmasıyla birlikte insanlar arasındaki ilişkiler düşmanca olmaya başlamaktadır. Seri retim tarzı insanların doğal yeteneklerini kullanma becerilerini kaybetmekte ve yapay bir kabul içine özgürlüğünü yitirmektedir. Uzmanlaşma ve mesleki çeşitlilik toplumsal dokuya zarar vermekte yaşam biçimlerini standartlaştırmaktadır (Saritaş, 2018). Smith, aşırı uzmanlaşmanın bireyin hızlı değişimlere ayak uydurmasını zorlaştıracadığını savunmaktadır. Ayrıca bir alanda yoğun bir düzeyde uzmanlaşma tek bir alana özgü beceriler geliştirdiği için çalışanları aptal ve cahil hissetmelerine neden olabilir (Toplu Yaşloğlu ve Yaşloğlu, 2021). Ayrıca uzmanlaşma klasik yönetim kuramcılarını arasında yer alan Weber tarafından dahi eleştirilmektedir. Nitekim aşırı uzmanlaşmanın olumsuz yanları vardır. İş bölümü ve uzmanlaşma yalnızca kazanç etkinliği anlamına gelmemektedir. Başka Şeylerden vazgeçmek anlamına da gelen uzmanlaşma bireyin yaşam üslubunu da zorla belirlemektedir. Bu anlamda uzmanlaşma bireyin sırtında duran bir paltodan bireyi esir alan demir kafese dnrebilir (Weber, 2001). Modern toplum ruhsuz uzmanlar, kalpsiz Őehvetliler yarattığını ima etmektedir (Weber, 2001). Durkheim'e göre ileri toplumlarda mekanik dayanışmanın aksine farklılığa dayanan organik dayanışmaya geçilir. Yeni ve güçlü bir Şekilde uzmanlaşmış meslekler ortaya çıkar ve diğer birçok sosyal işlev birbirinden ayrılır. İnsanlar uzmanlık alanlarının bölünmesiyle diğer insanlardan ayrılır. Ancak bu durumda da bireyler birbirine bağımlı hale gelir. Böylece sosyal dayanışma mekanik dayanışmanın aksine iş bölümüyle ortaya çıkan bireylerin birbirine bağımlılığına dayanır (Karlsson ve Manson, 2017). İş bölümü arttıa bireycilik de artmaktadır. Bu durum ortak vicdanda ve bireyin kendi kendine yeterliliğinde azalmaya yol açar. (Wallace ve Wolf, 2012). Diğer yandan Durkheim bazı iş bölümü biçimlerinin dayanışma yaratmayacağını da düşünür. Bunlar patolojik iş bölümü biçimleridir. Patolojik iş bölümü olması gerektiği gibi olmayan iş bölümü türüne atıf yapar (Durkheim, 2015). İlki olarak iş blmde sanayi kuruluşlarında bunalımların artması ve emek ile sermaye arasında karşıtlıkların oluşması muhtemeldir. Bu durum sınıflar arasında çatışma yaratabilir. Diğer yandan uzmanlaşma iş bölümünü geliştirmekle birlikte işlevlerin trllğ birliğin dağılmasına neden olabilmektedir (Durkheim, 2020). Ayrıca iş bölümünün yarar sağlayabilmesi için kuralsızlığa dayanmaması gerekmektedir. Kuralsızlık durumu bireylerin bir alanda uzmanlaşmasına karşın diğer iş bölümleriyle bağlantı oluşturamaması durumunu ifade eder (Durkheim, 2020). İş bölümünün dayanışma yaratmayan bir diğer nedeni bireylerin kendilerine uygun işi yapmamasıdır. Bireyler işin karşılığı olarak aldıkları paydan memnun olmadığında becerileri olmayan diğer mesleklerle yönelebilir. Bu durum avantajlı mesleklerle yönelimleri artırarak bu alanlarda uzman olan kişilerin mesleklerinin uzman olmayan kişiler tarafından işgal edilmesine neden olabilir (Durkheim, 2020). Son olarak yeterli iş bulunmadığı durumlarda iş bölümü dayanışma yaratmaz. İş bölümünde yer alan işlevlerin herkesin yeterli uğraşı olacak biçimde bölüştürülmesi ve tüm çalışanların işlevsel etkinliğinin artırılması gereklidir (Durkheim, 2020).

Görüldüğü gibi, modern dünyada toplumlarda nüfus yoğunluğu, üretim süreçleri ve bireysel alışkanlıklar gibi pek çok şey değişmektedir. Bu değişimi de açıklayan teoriler arasında, Durkheim, Comte, Spencer, Tonnies, Marx, Simmel, Weber ve İlich gibi düşünürlerin teorileri vardır. Ancak Durkheim'in teorisi birçok açıdan diğer teorik çalışmalardan farklıdır. Çünkü Durkheim hem geleneksel toplum tipini hem ileri toplum tipini kendine özgü şartlar altında bir dayanışma biçimine sahip olduğunu savunmaktadır. Her iki toplum tipinde de toplumsal bütünlüğü sağlayan ahlaki ilkeler mevcuttur. Ancak toplumsal koşulların değişimi kaçınılmaz olarak yeni dayanışma biçimlerini oluşturmaktadır. Geleneksel toplumlarda ortak bilinç gelişmiştir ve dayanışma biçimi benzerliğe dayanır. İleri toplumlarda ise dayanışma iş bölümündeki farklılaşmaya dayanır. Her birey her işi yapmak yerine belli bir iş alanında uzmanlaşarak iş bölümünün bir parçasını oluşturmaktadır. Bu sayede bireyler arasında bir bağ oluşmaktadır. Durkheim'e göre, ahlaki dönüşüm, toplumsal dayanışma ve toplumsal düzen toplumların yoğunlaşp büyümesi ile değişmektedir. Aynı zamanda toplumlar büyüdükçe birey de gelenekten ve ortak bilinçten uzaklaşmaktadır. Bu durumda ileri toplumlarda bireyin özgürlük alanı genişlemektedir. Bireyin özgürleşmesi toplumsal dayanışmaya zarar vermemektedir. Bireysel farklılaşma her bir kişinin belirli alanda uzmanlaşarak iş bölümüne dahil olması ile dayanışmaya dönüşmektedir. Bireye düşen sorumluluk belirli bir uzmanlık edinerek iş bölümünün bir parçası olmaktır. Durkheim'de iş bölümüne dayalı toplumsal dayanışmanın olduğu toplum ileri toplumlar, mekân ise nüfus olarak yoğun alanlar (kentler vs.)'dir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı büyükşehire göç etmiş kişilerin büyükşehire göç ettikten sonraki yaşam, meslek vb. durumlarla ilgili düşüncelerini ortaya çıkarmaktır. Bu amaca dönük olarak aşağıdaki problemlere yanıt aranmıştır. Büyükşehire göç eden kişilerin;

- Büyükşehire göç ettikten sonraki yaşam tarzları ve yaşadıkları çevrede meslekler hakkındaki modern dünyada verdikleri değere (örf ve adetleri benimseme; mesleğini icra ederek uzmanlaşma) göre farklılaşmakta mıdır?
- Büyükşehirde yapmış oldukları ya da yapılan meslekler hakkındaki düşünceleri, iş ahlakına göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Durkheim ekseninde, ahlaki dönüşüm, toplumsal dayanışma ve toplumsal düzen olgularının incelendiği bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinden desenlenmiştir. Tarama modeli, geniş bir örneklem grubuna aynı soruların yöneltilmesi ve elde edilen yanıtların sistematik biçimde incelenmesini içeren bir araştırma desendir. Bu yöntem, bireylerin görüş, tutum ve davranışlarına ilişkin genelleyici sonuçlara ulaşmak amacıyla toplumsal araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır (Neuman, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesi, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile yapılmıştır. Ölçüt örneklemede, önceden belirlenmiş ölçütü karşılayan bütün durumların ele alınmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada da ölçüt olarak Durkheim'in teorisi ışığında katılımcılar büyükşehire göç etmiş kişiler olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, doğum yeri köy, kasaba ya da kırsal bir ilçe olan, hâlihazırda ücretli bir işte çalışan ve büyükşehir ölçeğindeki bir kentte yaşayan bireyler araştırmaya dâhil edilmiştir. Çünkü büyükşehirlerde iş imkânı, eğitim vb. gibi fırsatların daha çok olacağı düşünülmektedir. Büyükşehir olarak ise Durkheim'in tanımladığı büyüklükteki şehirler göz önünde bulundurularak Bursa olarak belirlenmiştir. Nitekim Bursa, Türkiye İstatistik Kurumu'nun sınıflandırmalarında nüfus, ekonomik faaliyet ve istihdam olanakları bakımından ülkenin büyükşehir ölçeğinde değerlendirilen illerinden biridir (TÜİK, 2023). Bu çerçevede, araştırmadan elde edilecek sonuçların büyükşehire göç etmiş katılımcıların deneyimlerini yansıtacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu sonuçların ulusal düzeye doğrudan genellenmesi amaçlanmamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Anket soruları hazırlanmadan önce Durkheim'in teorisini yansıtan göstergeler belirlenmiştir. Bu göstergeler büyükşehirde yaşama durumu ve iş ahlakı olmak üzere temelde iki kategoride sınıflandırılmıştır. Bu nedenle anket, "Büyükşehire Göç" ve "İş Ahlakı" olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Bu bağlamda 20 soruluk taslak anket formu hazırlanmıştır.

Anketin geliştirilme sürecinde kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla iki alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Bu amaçla her madde için üç boyutlu bir değerlendirme formu hazırlanmıştır. Formun ilk bölümünde maddenin kendisi yer almıştır. İkinci bölümde, bu maddenin Durkheim' in kuramsal

çerçevesinin hangi boyutunu ölçtüğü belirtilmiştir; örneğin mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçiş, iş bölümü ve karşılıklı bağımlılık, kent yaşamında ortaya çıkan iş ahlakı ve mesleki sorumluluk anlayışı, ya da kırsaldan büyükşehire göçün toplumsal ilişkileri dönüştürücü etkisi gibi boyutlar. Üçüncü bölümde ise alan uzmanlarından, her maddeye ilişkin kavramsal uygunluk, dil açıklığı, tek boyutluluk ve etik hassasiyet açısından değerlendirme yapılmıştır. Bu süreçte özellikle büyükşehire göçle ilgili bölüm dikkatle ele alınmıştır. Bu bölümdeki sorular; katılımcıların kırsal alandan büyükşehire göç etme nedenlerini, göç sonrasında akraba ve yakın çevreyle ilişkilerde yaşanan değişimleri, gelenek ve göreneklerin hangi açılardan sürdürülüp hangi açılardan zayıfladığını, ayrıca büyükşehirde icra ettikleri işin belirli bir uzmanlığa/dayanışmalı iş bölümüne dayanıp dayanmadığını sorgulamaktadır. Uzmanlar, bu maddelerin Durkheim'ın organik dayanışma anlayışıyla uyumlu biçimde emeğin uzmanlaşması, bireyler arası karşılıklı bağımlılık ve geleneksel dayanışma biçimlerinin çözülmesi gibi boyutları yakaladığını belirtmiş; ancak bazı ifadelerin katılımcılar tarafından yargılayıcı algılanmaması için daha nötr ve gündelik bir dile çekilmesini önermiştir. Benzer biçimde, iş ahlakı ve mesleki sorumluluğa ilişkin maddelerde uzmanlar, "işimi düzgün yapmak benim sorumluluğumdur" gibi katılımcının kendi deneyimine dayalı, doğrudan ve suçlayıcı olmayan ifadelerin kullanılmasını önermiştir. Bu geri bildirimler doğrultusunda birden fazla kavramı aynı anda ölçen maddeler sadeleştirilmiş, uzun maddeler iki ayrı soruya bölünmüş, hassas görülebilecek alanlar (örneğin aile desteğinin zayıflaması ya da kültürel alışkanlıklardaki değişim) daha dikkatli ve dolaylı bir dille yeniden düzenlenmiştir. Genel olarak bu süreç, maddelerin Durkheim'ın kuramsal çerçevesiyle tutarlı kalmasını sağlarken, katılımcıların göç deneyimlerini, toplumsal uyum süreçlerini ve mesleki konularını açık ve anlaşılır bir dille ifade edebilmelerini hedeflemiştir. Nihai anket soruları toplamda 15 sorudan oluşmaktadır. Büyükşehire göç kısmı ile ilgili sorular, 10 sorudan; İş ahlakı ile ilgili 5 sorudan oluşmaktadır. Büyükşehire göç kısmında, ankette kırsal alandan büyükşehire göç nedenleri, göç sonrası akraba ilişkileri, gelenek ve göreneklerde yaşana değişimler, büyükşehirde icra ettikleri mesleğin uzmanlığa dayanıp dayanmadığı gibi konulara ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Bu sorularla Durkheim'ın göç ve ilerleme ile ortaya çıkan gelenekten kopuş, özgürleşme ve uzmanlaşma süreçlerine ilişkin varsayımlarını test etmek amaçlanmıştır. İş ahlakı anketine ilişkin sorular ise bireyin yapmış olduğu meslekte uzmanlaşmaya verdiği önem, mesleğini icra etmedeki amaç ve güdü, iş bölümünün güvene dayanıp dayanmadığı ve toplumsal düzeni sağlayıp sağlamadığına ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Bu sorular Durkheim'ın uzmanlığa dayalı iş bölümüne ve toplumsal dayanışmaya ilişkin varsayımlarını test etmeyi amaçlamaktadır. Anketlerin madde sayısı dikkate alındığında, ölçek başına en az 5-10 katı kadar katılımcıya ulaşılması gerektiği yönündeki metodolojik önerilere (Nunnally ve Bernstein, 1994; Gorusch, 1983) uyulmuştur. Literatür bakıldığında 505 kişilik örneklem sayısının veri güvenilirliği ve analiz geçerliliği bakımından yeterli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan anketin katılımcılara daha hızlı ve kolay ulaşması için Google Form aracılığıyla veriler toplanmıştır. Gerekli olan etik kurul izinleri Artvi Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 12.15.2023 tarih ve E-18457941-050.99-117102 sayılı yazısıyla alınmıştır. Araştırmanın etik izni alındıktan sonra anketteki sorular Google Form'a yazılmıştır. Daha sonra oluşturulan link ile Bursa Büyükşehir'de yaşayan katılımcılara ulaşılması sağlanmıştır. Google Form ile veri toplama süreci yaklaşık 6 ay sürmüştür. Verilerin doygunluğa eriştiği düşünüldüğünde Google Form'da veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri önce betimsel analizle analiz edilmiştir. Bu bağlamda bulgularda bazı veriler grafiklerle sunulmuştur. Durkheim'e göre bireyin büyükşehirlerde kendini mutlu hissetmesi, özgür hissetmesi, kırsal alandan göç eden kişilerle yakın çevrede yaşaması, akrabalık ilişkilerinin derinliği, inanç ve geleneklere değişim, mesleğinde uzmanlaşma, mesleğine duyulan ihtiyaç, mesleki gereklilikler, işe giriş süreci, bireylerin mesleğini icra etmedeki etik tutum ve amaçları, diğer mesleklerle yapılan işlemlerde dolandırılma korkusu konularında ki düşüncelerinin modern dünyada verilen değere ve iş ahlakı kuralına göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini belirlemek için Ki-Kare testleri yapılmıştır. Ki-Kare testinin geçerli sayılabilmesi için beklenen frekansların çoğunlukla 5'ten büyük olması beklenir (Field, 2009). Katılımcıların 505 kişiden oluşması Ki-Kare testinin 5'ten büyük olması için yeterli büyüklüğü sağlamaktadır. Bu bağlamda büyükşehire göç ile ilgili sorulara verilen cevapların modern dünyada verilen değere göre; iş ahlakı ile sorulara verilen cevapların iş ahlakı kuralına göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediği araştırılmıştır.

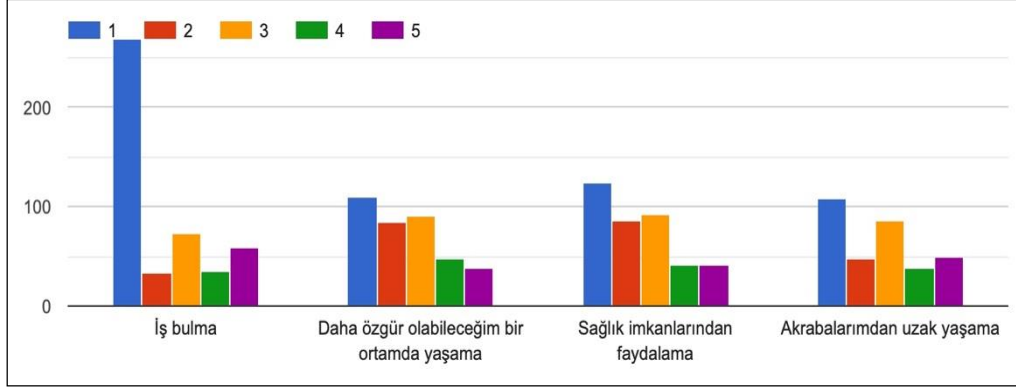
Bulgular

Araştırmanın bulguları, araştırmanın amacına göre sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda bulgular, modern dünyada verilen değer ve iş ahlakı olmak üzere iki başlık halinde ele alınmıştır.

Modern Dünyada Verilen Değere Göre Bulgular

Büyükşehir göç etmiş katılımcılarla bu araştırma yürütüldüğü için katılımcıların büyükşehir göç etme nedenleri incelenmiştir. Katılımcıların büyükşehir göç etme nedenleri öncelik sırasına göre özetleyen bulgular Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Katılımcıların Büyükşehir Göç Etme Nedenleri

Şekil 1’de görüldüğü gibi, katılımcıların büyükşehir göç etme nedenleri incelendiğinde, önceliği iş bulmaya verdikleri dikkat çekmektedir. Ayrıca katılımcıların büyükşehir göç etme nedenlerinde ikinci neden olarak daha özgür olunabilecek ortamda yaşama ve sağlık imkanlarından faydalanma yer almaktadır.

Katılımcıların büyükşehir göç ettikten sonraki yaşam tarzları, büyükşehirde yapmış oldukları ya da yapılan meslekler hakkındaki düşünceleri modern dünyada verilen değere göre değişip değişmediğini gösteren bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Yaşadıkları Çevre Hakkındaki Düşüncelerinin Modern Dünyada Verilen Değere Göre Frekans Ki Kare Sonuçları

Anket Maddeleri	Örf ve adetlere bağlı kalma	Mesleğini en iyi şekilde icra etme	Toplam	χ^2	df	p	
Mutlu olma	Kırsal	192	148	340	6.02	1	0.01
	Büyükşehir	74	91	165			
	Toplam	266	239	505			
Özgür Olma	Kırsal	113	140	253	13	1	0.00
	Büyükşehir	153	99	252			
	Toplam	266	239	505			
Toplu ya da bireysel yaşama	Göç eden akrabalarımın olduğu	167	128	295	4.41	2	0.03
	Komşuluk ilişkilerimin olmadığı	99	11	210			
	Toplam	266	239	505			
Akraba ilişkileri	Zayıf	126	124	250	1.46	2	0.48
	Değişmedi	121	96	217			
	Güçlü	19	19	38			
	Toplam	266	239	505			
Gelenek ve İnançlar	Çok zayıf	26	29	55	12.1	3	0.00
	Zayıf	49	58	107			
	Değişmedi	142	132	274			
	Güçlü	49	20	69			
Yapılan mesleğin eğitim durumu	Toplam	266	239	505	1.33	1	0.24
	Eğitim gerektirir	187	179	366			
	Eğitim gerektirmez	70	60	139			
Yapılan mesleğin ihtiyaç durumu	Çok ihtiyaç	206	188	394	0.109	1	0.74
	Az ihtiyaç	60	51	111			
	Toplam	266	239	505			
Yapılan mesleğin yaygınlığı	Çok Kişi	170	162	332	0.838	1	0.36
	Az Kişi	96	77	173			
	Toplam	266	239	505			
Yapılan mesleğin işe giriş durumu	Tanıdık	145	95	240	11	1	0.00
	Uzman	121	144	265			
	Toplam	266	239	505			

Tablo 1 incelendiğinde, büyükşehire göç ettikten sonra katılımcıların yaşamak istedikleri çevrede mutlu olmayı düşünme durumları incelendiğinde, kırsalda yaşamaktan (n=340) daha çok mutlu olacaklarını ifade ettikleri görülmüştür. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise katılımcıların yaşamak istedikleri çevrede mutlu olmayı düşünme durumlarının modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir (p<0.05). Başka bir ifadeyle katılımcıların yaşadıkları çevrede mutlu olmayı düşünme durumlarının katılımcıların örf adetlerine bağlı kalma ve mesleğini en iyi şekilde icra etmelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Katılımcıların yaşamak istedikleri çevrede kendilerini özgür hissetme durumları incelendiğinde, kırsalda (n=253) ve büyükşehirde (n=252) kendini özgür hissedenlerin yaklaşık aynı çoğunlukta olması araştırmanın dikkat çeken bulguları arasındadır. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise büyükşehire göç ettikten sonra katılımcıların yaşamak istedikleri çevrede kendilerini özgür hissetme durumlarının modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir (p<0.05). Başka bir ifadeyle katılımcıların yaşadıkları çevrede özgür hissetme durumları katılımcıların örf adetlerine bağlı kalma ve mesleğini en iyi şekilde icra etmelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Katılımcıların yaşadıkları çevrede toplu ya da bireysel yaşama durumları incelendiğinde, göç eden akrabalarıyla bir arada yaşayan (n=295) katılımcıların daha çok olduğu görülmektedir. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise, katılımcıların büyükşehire göç ettikten sonra toplu ya da bireysel yaşama durumları modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir (p<0.05). Başka bir ifadeyle katılımcıların yaşadıkları çevrede toplu ya da bireysel yaşama durumları, örf ve adetlerine bağlı kalma ve mesleğini en iyi şekilde icra etmelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Katılımcıların yaşadıkları çevrede akraba ilişkileri incelendiğinde, akraba ilişkilerinin zayıf olduğunu düşünen katılımcıların oldukça fazla (n=250) olduğu; güçlü olduğunu ifade eden katılımcıların oldukça az (n=38) olduğu görülmektedir. Ancak yapılan ki kare analizi sonucunda ise, katılımcıların büyükşehire göç ettikten sonra akraba ilişkilerinin modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>0.05). Başka bir ifadeyle katılımcıların akraba ilişkilerinin örf ve adetlerine bağlı kalma ve mesleğini en iyi şekilde icra etmelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Katılımcıların yaşadıkları çevrede gelenek ve inançlara bağlı kalma durumu incelendiğinde, gelenek ve inançlarının değişmediğini (n= 274) düşünen katılımcıların oldukça fazla sayıda olduğu görülmektedir. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise, katılımcıların büyükşehire göç ettikten sonra gelenek ve inançlara bağlı kalma durumları, modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir (p<0.05). Başka bir ifadeyle katılımcıların gelenek ve inançlara bağlı kalma durumları, örf ve adetlerine bağlı kalma ve mesleğini en iyi şekilde icra etmelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Katılımcıların yaşadıkları çevrede yapmış oldukları mesleğin eğitim gerektirip gerektirmeme durumu incelendiğinde, yapmış oldukları mesleğin eğitim gerektirdiğini (n=366) düşünen katılımcıların oldukça fazla sayıda olduğu görülmektedir. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise, katılımcıların yapmış oldukları mesleğin eğitim gerektirip gerektirmeme durumunun modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>0.05). Başka bir ifadeyle katılımcıların yapmış oldukları mesleğin eğitim gerektirip gerektirmeme durumu, katılımcıların örf ve adetlerine bağlı kalma ve mesleğini en iyi şekilde icra etmelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Katılımcıların yaşadıkları çevrede yapmış oldukları mesleğin ihtiyaç durumu incelendiğinde, yapmış oldukları mesleğe çok ihtiyaç olduğunu (n=394) düşünen katılımcıların oldukça fazla sayıda olduğu görülmektedir. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise, katılımcıların yapmış oldukları mesleğin ihtiyaç durumunun modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>0.05). Başka bir ifadeyle katılımcıların yapmış oldukları mesleğin ihtiyaç durumu, katılımcıların örf ve adetlerine bağlı kalma ve mesleğini en iyi şekilde icra etmelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

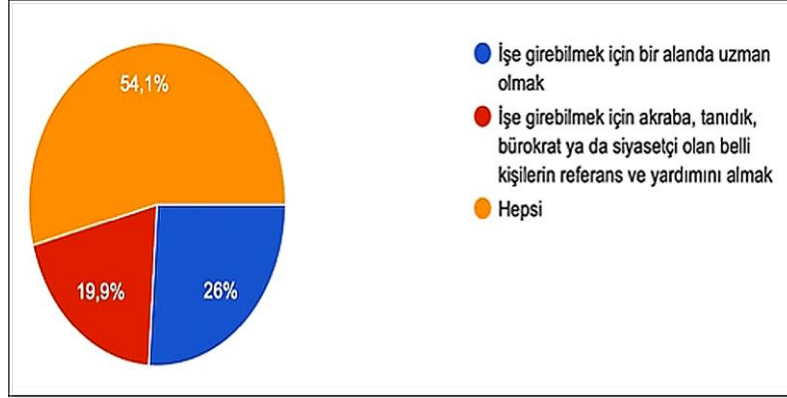
Katılımcıların yaşadıkları çevrede yapmış oldukları mesleğin yaygınlığı durumu incelendiğinde, yapmış oldukları mesleğin çok yaygın (n=332) olduğunu düşünen katılımcıların oldukça fazla sayıda olduğu görülmektedir. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise, katılımcıların yapmış oldukları mesleğin yaygınlığı durumunun modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>0.05). Başka bir ifadeyle katılımcıların yapmış oldukları mesleğin yaygınlık durumu, katılımcıların örf adetlerine bağlı kalma ve mesleğini en iyi şekilde icra etmelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Katılımcıların yaşadıkları çevrede yapmış oldukları mesleğin işe giriş durumu incelendiğinde, yapmış oldukları meslekte işe girişte uzmanlık (n=265) gerektirdiğini düşünen katılımcıların fazla sayıda olduğu

görülmektedir. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise, katılımcıların yapmış oldukları mesleğe girişte uzmanlık gerektirdiğini düşünenlerin durumunun modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

İş Ahlakına Göre Bulgular

Büyükşehirde göç etmiş kişilerin işe girebilmek için belirttiği gerekli unsurları gösteren bulgular Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2. Katılımcıların Büyükşehirde İş Bulabilme Unsurları

Şekil 2 incelendiğinde, büyükşehirde işe girebilmek için alanında uzman olması gerektiğini düşünen (%26) katılımcıların, işe girebilmek için belli kişilerin referans ve yardımıyla olması gerektiğini düşünen (%19.9) katılımcılardan fazla olduğu görülmektedir. Ancak Şekil 2’ye bakıldığında, her ikisinin gerekli olduğu düşünen katılımcıların diğerlerinden oldukça fazla olması (%54.1) araştırmanın dikkat çeken bulguları arasındadır.

Büyükşehirde yapmış oldukları ya da yapılan meslekler hakkındaki düşünceleri, iş ahlakına göre farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Katılımcıların Büyükşehirde Yapmış Oldukları ya da Yapılan Meslekler Hakkındaki Düşüncelerinin Ahlakî Kurala Göre Frekans ve Ki Kare Sonuçları

Anket maddeleri	Evet	Hayır	Toplam	χ^2	df	p	
Bireylerin mesleğini icra etmedeki ahlaki tutumu	İş ahlakı var	133	12	145	1.99	1	0.15
	İş ahlakı yok	342	18	360			
	Toplam	475	30	505			
Bireylerin mesleklerini yapmadaki temel amacı	Kar ve kazanç	384	16	400	25.3	2	0.00
	İşini en iyi şekilde yapma	63	5	68			
	Müşteri Memnuniyeti	28	9	37			
Toplam	475	30	505				
Başkalarının yaptığı mesleklerde dolandırılma korkusu yaşama durumu	Evet, korkuyorum	370	18	388	13	1	0.00
	Hayır, korkmuyorum	101	16	117			
	Toplam	471	34	505			
Başkaları mesleğini yaparken çıkar amacı gütmeleri	Evet	295	11	306	13.2	2	0.00
	Hayır	48	9	57			
	Fikrim yok	132	10	142			
	Toplam	475	30	505			

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların insanların kendi mesleğini icra etmedeki etik tutumu hakkındaki düşünceleri incelendiğinde, insanlar mesleğini icra ederken etik dışı davrandığını (n=360) düşünenlerin sayısının oldukça fazla sayıda olduğu göze çarpmaktadır. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise, katılımcıların insanların mesleğini icra ederken ahlaklı davranma durumuna ilişki düşünceleri sorulduğunda, iş ahlakı (etiği) kuralına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Başka bir ifadeyle katılımcıların kendi mesleğini icra ederken ahlaklı davranma durumu, iş ahlakının olduğunu düşünenler ve olmadığını düşünenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Katılımcılara göre insanların mesleğini yapmadaki amaçları incelendiğinde, kar ve kazanç için yaptığını düşünenlerin oldukça çok sayıda (n=400); müşteri memnuniyeti için (n=37) oldukça az sayıda olması araştırmanın dikkat çeken bulguları arasındadır. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise, katılımcılara göre insanların mesleğini yapmadaki amacının, iş ahlaki kuralına göre anlamlı bir Şekilde farklılaştığı belirlenmiştir (p<0.05). Başka bir ifadeyle kendi mesleğini yapmadaki amacı, iş ahlakının olduğunu düşünenler ve olmadığını düşünenlere göre anlamlı bir Şekilde farklılaşmaktadır.

Katılımcıların, başkalarının mesleğini yaparken dolandırılma korkusu yaşama durumu incelendiğinde, başkaları mesleğini yaparken dolandırılma korkusu yaşayanların oldukça fazla sayıda olduğu göze çarpmaktadır. Yapılan ki kare analizi sonucunda ise, katılımcıların başkalarının mesleğini yapmaya ilişkin dolandırılma korkusu durumu, iş ahlaki kuralına göre anlamlı bir Şekilde farklılaştığı belirlenmiştir (p<0.05).

Katılımcıların başkalarının mesleğini yaparken kendi çıkarlarını gözetme (başkalarını zarara uğratma pahasına) durumları incelendiğinde, başkalarının mesleğini yaparken kendi çıkarlarını gzettini düşünenlerin sayısının oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir (n=306). Yapılan ki-kare analizi sonucunda katılımcıların başkalarının mesleğini yaparken kendi çıkarlarını gözetme durumlarının iş etiği kuralına göre anlamlı bir Şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir (p<0,05). Başka bir deyişle, katılımcıların başkalarının mesleğini yaparken kişisel çıkar peşinde koşmaları, iş etiği olduğunu düşünenler ile olmadığını düşünenlere göre anlamlı bir Şekilde farklılaşmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve neriler

Tartışma

Bu araştırmanın bulguları, Durkheim'in iş bölümüne dayalı toplumsal dayanışma modelinin incelenen katılımcı grubunda kentleşme bağlamında yeterince uyumlu olmadığını ve sınırlı düzeyde karşılık bulduğunu göstermektedir. Iř bulma ve meslek edinme süreçlerinde uzmanlaşmanın önemi kabul edilmekle birlikte uzmanlaşmanın bir toplumsal dayanışma yaratmadığını ortaya çıkmaktadır. Nitekim uzmanlık tek başına mesleki güven, etik sorumluluklar ve çıkar ilişkilerinden bağımsız bir sosyal dayanışma doğurmamaktadır. Bu durum katılımcılar açısından iş bölümü ile sosyal güven ilişkisi arasında bir kopukluk olduğunu göstermektedir. Bu nedenle çalışmadaki sonuçlar, Durkheim'in ileri toplumlarda karşılıklı bağımlılığa dayalı gerekleēeđini varsaydığı organik dayanışma modelinden farklılaşmaktadır.

Araştırmanın sonuçları, katılımcıların modern dünyaya verdikleri değer ile gündelik yaşam tercihleri arasında belirgin bir ilişki olduğunu; ancak bu ilişkinin akrabalık bağlarına aynı Şekilde yansımadığını göstermektedir. Katılımcıların yaşamak istedikleri/yaşadıkları çevrede mutlu olma, kendini zgr hissetme, bireysel ya da toplu yaşama biçimlerini tercih etme ve gelenek ile inançlara bağlı kalma düzeyleri, modernliği ne ölçüde olumladıklarına göre anlamlı biçimde farklılaşmaktadır. Bu durum, Alan yazında, modern toplumsal öznenin kendisini 'kendi yaşam projesinin sahibi' olarak kurduğu ve kişisel mutluluk ile zgr öz-gerçekleştirmeyi temel ölçüt hline getirdiği vurgulanır (Giddens, 1991). Bu erevrede bireysel özerklik ve bireyin dokunulmaz değeri modern toplumda başlı başına ahlaki bir dayanak hline gelmiştir (Durkheim, 1897). Modernliği daha fazla benimseyen katılımcıların kendilerini giderek daha özerk bir özne olarak konumlandıkları görülmekte; bu bağlamda "nasıl yaşamak istiyorum?" sorusu akla gelmektedir. Buna karşılık, akraba ilişkilerinin modern dünyaya verilen değere göre anlamlı biçimde farklılaşmaması dikkat çekicidir. Kaldı ki katılımcıların önemli bir kesimi akraba ilişkilerinin zayıf olduğunu belirtmektedir. Bu durum, öncelikle akrabalığın katılımcılar açısından hâlâ işlevsel bir güven ağı olarak çalıştığını göstermektedir. Akrabalık yalnızca duygusal bir bağlılık biçimi değil; barınma olanağı sağlama, işe yerleşme kanalı oluşturma, ilk başvuru noktası olma ve kriz anlarında destek sunma gibi son derece somut kaynakların aktarıldığı bir dayanışma mekanizmasıdır. Bu yönüyle akrabalık, kent bağlamında da bir tür "sosyal sermaye" olarak işlemeye devam etmektedir (Bourdieu, 1986; Putnam, 1993). Ayrıca bu bulgu, akrabalık temelli dayanışmanın modernliğe yönelik bireysel özerklik ve bağımsız yaşam tercihlerine kıyasla daha yavaş çözüldüğünü ortaya koymaktadır. Bunun nedeni, bu bağların yalnızca kültürel olarak içselleştirilmiş normlara dayanması değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal açıdan bir tür yapısal zorunluluk olarak işlemesidir. Başka bir deyişle, katılımcılar modern bir yaşam tarzını arzu etseler dahi, iş bulma, kente tutunma ve geçim güvencesi hâlâ akrabalık üzerinden kurulduğu için bu ilişkilerden kopmak rasyonel görünmemektedir. Bu durum, sosyal sermayenin bireysel bir özellikten çok, kişinin dahil olduğu ilişkisel ağlarda duran somut kaynaklara dayanmasıyla uyumludur (Portes, 1998). Ayrıca Adıgüzel'in (2024) Türkiye'de g süreçlerinde ve iş bulmada akraba bağlarının ve hemşericiliğin güçlü olduğunu belirttiği çalışmasıyla uyumludur. Bununla birlikte çalışma akrabalık ilişkilerinin zayıfladığını buna karşın geleneksel normlara bağlılığın sürdüğünü

göstermektedir. Bu durum Durkheim'in kolektif bilinçten (akrabalardan vs.) uzaklaştıkça gelenekten kopuşun başladığına ilişkin varsayımıyla tezatlık içermektedir.

Araştırmanın diğer bulguları arasında, büyükşehirlere göç nedenlerinin başında iş bulma ihtiyacı bulunmaktadır. İkinci sırada ise özgürlük arayışı yer almaktadır. Bu bağlamda Durkheim'in bireylerin dar toplumlardan göç etme nedenleri ile bulgular arasında uyum gözükmemektedir. Bununla birlikte katılımcıların büyük çoğunluğu kırsalda yaşamaktan daha çok mutluluk duyacağını belirtmiştir. Kendini özgür hissetme durumlarına bakıldığında kırdaki kendini daha özgür hissedilenlerle kentsel mekânda kendini daha özgür hissedilenler neredeyse aynı orandadır. Diğer yandan katılımcıların önemli bir kesimi göç ettikleri mekânda kırsal alandan gelen akraba ve hemşerileri ile yaşadığı görülmektedir. Bu durumda kentsel alana göç eden bireyler kırsal alandaki çevreden tam olarak ayrışamamış gözükmemektedir. Bulgulara bakıldığında bireyin kentsel alanda benzer bir topluluk içinde yaşama ya da bir yabancı gibi yaşama durumları modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Buna karşın kentlere göç ettikten sonraki akraba ilişkilerinin durumu modern dünyada verdikleri değere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Durkheim'in düşünceleri ekseninde değerlendirildiğinde bireylerin göç sonrasında tam anlamıyla kırsal alandaki çevreden uzaklaşamamış olması Durkheim'in kentsel mekânı ortak bilinçten soyutlanma alanı olarak görme düşüncesi ile çelişmektedir. Buna karşın kentsel alandaki akrabalık ilişkileri yine de zayıflamaktadır. Bu bağlamda kentsel alan hep birlikte geri toplulukların göç ettiği mekanlar olmasına karşın akrabalık ilişkilerinin zayıfladığı mekanlardır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu yaptıkları işin eğitim ve uzmanlık gerektirdiğini ve bu işin toplumda ihtiyaç duyulan bir işlev taşıdığını belirtmektedir. Bu durum, iş bölümünün uzmanlaşma temelinde örgütlendiği yönündeki Durkheimci beklentiyle uyumludur. Ancak işe girme sürecinde yalnızca uzman olmanın yeterli görülmemesi ve kişisel referans ile tanıdık desteğinin zorunlu kabul edilmesi, iş yaşamında dayanışmanın mesleki etik ve kurumsal liyakat üzerinden değil, kişisel güven ilişkileri üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle büyükşehirde uzmanlaşma vardır, fakat bu uzmanlaşma otomatik olarak kurumsallaşmış bir mesleki dayanışmaya dönüşmemekte; istihdama erişim halen akrabalık, hemşerilik ve tanıdık ağlarına dayanmaktadır. Bu da organik dayanışmanın tam olarak yerleşmediğini, geleneksel bağlılıkların iş piyasasında hâlâ belirleyici olduğunu düşündürmektedir.

Katılımcıların önemli bir çoğunluğu, insanların mesleklerini icra ederken ahlaki/etik ilkeleri gözetmediklerini, mesleki faaliyetin esas amacının kâr ve kazanç olduğunu, mesleğini icra eden kişilere tam olarak güvenmediklerini ve mesleki eylemin temel güdüsünün çıkar olduğunu ifade etmiştir. Bu durum, katılımcıların mesleki alanı yalnızca teknik bir uzmanlık sahası olarak değil, aynı zamanda çıkar ilişkilerinin belirlediği, güvenin kırılgan olduğu bir alan olarak algıladıklarını göstermektedir. Ki-kare analizleri de bu algıyı desteklemektedir: insanların mesleklerini icra ederken güttüğü amaç, mesleğini icra edenlere karşı duyulan güven ve mesleki faaliyetin çıkar gözetme temelinde yürüdüğü düşüncesi, iş ahlakına ilişkin değerlendirmelere göre anlamlı biçimde farklılaşmaktadır. Bu bulguya göre, iş ahlakı katılımcılar arasında homojen bir normlar bütünü olmaktan ziyade, çatışmalı ve güvensizlikle çerçevelenen bir tartışma alanıdır. Bu durum, Weber'in modern mesleki faaliyetin rasyonelleşmesinin aynı zamanda araçsal aklın hâkimiyetiyle birlikte ilerlediği; yani eylemin etik bir "görev"den çok fayda-maliyet ekseninde gerekçelendirildiği yönündeki çözümlenmeleriyle uyumlu olarak okunabilir (Weber, 1978).

Bu bulgular, formel uzmanlaşmanın katılımcılar için gerekli ama yeterli olmadığını göstermektedir. Mesleki bilgi ve beceri işe girmek için zorunlu kabul edilse de, istihdama erişim büyük ölçüde tanıdıklar, referanslar ve aracılık eden bağlantılar üzerinden kurulmaktadır. Bu durum, iş bulma süreçlerinin anonim ve tamamen liyakate dayalı bir mekanizma olmaktan çok sosyal ilişki ağları, bilgi akışı ve aracılık yoluyla işlediğini düşündürmektedir (Granovetter, 1973). Aynı zamanda katılımcıların önemli bir kısmı diğer insanların mesleğini icra ederken dürüst davranmadığını, çıkar odaklı hareket ettiğini ve karşılıklı ilişkilerde dolandırılma riskinin gerçek olduğunu belirtmektedir. Bu güvensizlik algısı, Durkheim'in organik dayanışma modelinde varsaydığı gibi mesleki alanların ortak bir etik çerçeve ve karşılıklı güven üretmediğini; yani uzmanlaşma olmasına rağmen mesleki alanın ahlaki olarak kurumsallaşmadığını göstermektedir.

Sonuç

Sonuç olarak, katılımcıların deneyimleri iki düzeyde okunabilir. İlk olarak, iş bölümü ve uzmanlaşma olgusunun kendisi büyükşehir bağlamında fiilen ortaya çıkmıştır: insanlar belirli işlerde uzmanlaşmayı zorunlu görmekte ve bu uzmanlığın ekonomik değeri olduğunu kabul etmektedir. İkinci olarak ise, bu uzmanlaşmanın Durkheim'in varsaydığı gibi yeni bir toplumsal dayanışma ve karşılıklı güven zemini üretmediği görülmektedir. Mesleki etkileşim hâlâ güçlü biçimde şüphe, çıkar beklentisi ve kişisel ağlara dayalı

güven üzerinden işlemektedir; tarafların birbirine duyduğu güven kurumsallaşmış mesleki etik üzerinden değil, tanışıklık ve kontrol edilebilirlik üzerinden kurulmaktadır (Gambetta, 1993). Bu bağlamda çalışmanın bulguları, incelenen katılımcı grubu düzeyinde iş bölümünün ve uzmanlaşmanın belirginleştiğini, ancak bunun Durkheim'in iş bölümüne dayalı toplumsal dayanışma modeline tam olarak karşılık gelmediğini düşündürmektedir.

Öneriler

Özetle, bu araştırmanın sonuçları, kentte yaşam tercihlerinin giderek bireyselleştiğini; ancak dayanışmanın hâlâ akrabalık ve yakın çevre ağları üzerinden kurulduğunu, işe girmenin çoğu durumda kişisel referanslara dayandığını ve mesleki ilişkilerde karşılıklı güvensizliğin yaygın olduğunu göstermektedir. Bu tablo uygulamada, kente yeni gelen bireyin yalnızca akraba desteğine mahkûm olmadan barınma, haklarını bilme ve iş bulma süreçlerinde yönlendirme alabileceği kurumsal desteklerin güçlendirilmesini; işe yerleştirme süreçlerinin daha şeffaf ve izlenebilir kılınmasını; gündelik ekonomik ilişkilerde taraflar arasında yaşanan güvensizliğe karşı başvurulabilecek erişilebilir arabuluculuk ve çözüm mekanizmalarının oluşturulmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla bu çalışma belirli bir katılımcı grubunun deneyimlerini temel alarak modern kent yaşamında uzmanlaşma, dayanışma ve güven arasındaki ilişkiye dair sınırlı fakat önemli ipuçları sunmaktadır. Bu ipuçları, Türkiye geneline doğrudan genellenebilecek nihai yargılar olarak değil, daha geniş ölçekli ve karşılaştırılabilir araştırmalar için bir başlangıç noktası olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca gelecek çalışmalarda, modernlik yöneliminin bireyselleşmiş yaşam tercihleriyle (özgürlük, mutluluk, yaşam tarzı) nasıl ilişkilendiğini ve buna rağmen akrabalık temelli dayanışmanın neden çözülmeden devam ettiğini farklı büyükşehir örneklerinde karşılaştırmak gerekir. İstihdama girişte uzmanlık ile kişisel referans ağlarının görece ağırlığını boylamsal olarak izlemek, kurumsal güvenin hangi koşullarda güçlendiğini ortaya koyabilir. Mesleki ilişkilerde yaygın görülen güvensizlik algısını nitel görüşmelerle derinlemesine incelemek, "iş ahlakı"nın katılımcılar tarafından tam olarak nasıl anlamlandırıldığını açığa çıkarabilir.

Etik Beyan

"*Ahlaki Dönüşüm, Toplumsal Dayanışma ve Toplumsal Diişen Olgularının Durkheim Ekseninde İncelenmesi: Bursa İli Örneği*" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Gerekli olan etik kurul izinleri Artvi Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Kurulu'nun 12.15.2023 tarih ve E-18457941-050.99-117102 sayılı yazısıyla alınmıştır.

Ethical Declaration

During the writing process of the study "*An Examination of The Phenomena of Moral Transformation, Social Solidarity and Social Order on The Axis of Durkheim: The Case of Bursa Province*" scientific rules, ethical and citation rules were followed. No falsification was made on the collected data and this study was not sent to any other academic publication medium for evaluation. The necessary ethics committee approvals were obtained from the Artvin Çoruh University Scientific Research and Publication Ethics Committee with letter number E-18457941-050.99-117102 dated 12.15.2023.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değerildir.

Declaration of Conflict

There is no potential conflict of interest in the study.

Finansman

Bu çalışma için herhangi bir kurum veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Funding

No funding was received from any institution or organization for this study.

Yapay Zeka ve Türleri Kullanım Beyanı

Bu makalenin yazımında yapay zeka ve türleri kullanılmamıştır.

Statement of Use for Artificial Intelligence and Its Types

Artificial intelligence and its various types were not used in the writing of this article.

Veri Paylaşım Beyanı

Bu çalışmanın verilerini bulguların doğrulanması amacıyla makul bir talep üzerine “etik ilkeler ve yayın politikası”nın ilgili kısmında belirtilen şartlara göre paylaşabileceğimi beyan ederim.

Data Sharing Statement

I declare that, upon reasonable request for the purpose of verifying the findings, I can share the data of this study according to the conditions specified in the relevant section of the "ethical principles and publication policy".

Kaynakça

- Adıgüzel, Y. (2024). *Göç sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aksoy, A. (2016). Geleneksel devletten modern devlete: Sanayi devrimi ve kamu yönetimi düşüncesinde değişim. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 31-37.
- Bauman, Z. (2013). *Does the richness of the few benefit us all*. Polity Press.
- Bocutoğlu, E. (2015). İbn-i Haldun ve Adam Smith'in iş bölümü konusundaki görüşleri üzerine bir değerlendirme. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 8-25.
- Borlandi, M., Boudon, R., Cherkaoui, M. ve Valade, B. (2011). *Sosyolojik düşünce sözlüğü*. (Çev. Bülent Arıbaş). İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood.
- Cicero, M. T. (2014). *Yükümlülükler üzerine* (Çev. C. Çevik). Türkiye İş bankası Kültür Yayınları.
- Comte, A. (2013). *Catéchisme positiviste*. Presses Électroniques de France.
- Davis, K. ve Moore, W. E. (1945). Some principles of stratification. *American Sociological Review*, 10(2), 242-249. <https://doi.org/10.2307/2085643>
- Durkheim, E. (1968). *Moral education* (Trans. E. K. Wilson ve H. Schnurer). Printing: Second. New York: The Free Press.
- Durkheim, E. (1897). *Le suicide: étude de sociologie*. (Ed. F. Alcan). Ancienne Librairie Germer Bailliere ET.
- Durkheim, E. (1973). *On morality and society* (Edt. R. N. Bellah). The University Of Chicago Press.
- Durkheim, É. (1994). *The division of labour in society* (W. D. Halls, Trans.). MacMillan.
- Durkheim, E. (1997). *The division of labor in society* (W. D. Halls, Trans.; L. A. Coser, Intro.). New York: The Free Press. (Original work published 1893)
- Durkheim, E. (2013). *İntihar* (Çev. Z. Z. İlkgelen). Pozitif Yayınları.
- Durkheim, E. (2016). *Ahlak ve toplum* (Çev. D. Çenesiz). Pinhan.
- Durkheim, E. (2020). *Toplumsal iş bölümü* (Çev. Ö. Ozankaya). Cem Yayınevi.
- Durkheim, E. (2021). *Sosyoloji dersleri* (Çev. Ö. Ozankaya). Cem Yayınevi.
- Durkheim, E. (2015). *Sosyolojik yöntemin kuralları* (Çev. C. B. Akal). Dost.
- Duverger, M. (1982). *Siyaset Sosyolojisi*. (Çev. Ş. Tekeli). Varlık Yayınları.
- Ertürk, R. (2005). Pozitivizm üzerine. *Istanbul University Journal of Sociology*, 3(11), 1-6.
- Fayol, H. (1989). *Administração industrial e geral: Previsão, organização, comando, coordenação e controle*. Atlas.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics (3th ed.)*. Sage Publications.
- Gambetta, D. (1993). *The Sicilian mafia: The business of private protection*. Harvard University Press.
- Gezgin, M. (1988). Cemaat-Cemiyet ayırımı ve Ferdinand Tönnies. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (22), 183.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Polity Press.
- Giner, S. (2001). *Teoría sociológica clásica*. Ariel sociología.
- Gorusch, R. L. (1983). *Factor Analysis (2nd ed.)*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380.
- Gulick, L. ve Urwick, L. (2003). *The early sociology of management and organizations*. Routledge.
- İllich, I., Zola, I., K. McKnight, J., Caplan, J. ve Shaiken, H. (1977). *Disabling professions*. Marion Boyars.
- Karakoç, F. (2020). Klasik yönetim kuramında iş bölümü ve uzmanlaşmaya eleştirel bakış. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(3), 669-685.
- Karlsson, J. C. ve Månson, P. (2017). Concepts of work in Marx, Durkheim, and Weber. *Nordic Journal Of Working Life Studies*. 7(2), 107-119. <https://doi.org/10.18291/njwls.v7i2.81597>
- Marx, K. ve Engels, F. (2007). *Manifesto of the communist party*. International Publishers Co.
- Meek, Ronald L. ve Skinner, Andrew S. (1973). The development of Adam Smith's ideas on the division of labour. *The Economic Journal*, 83(332), 1094-1116.
- Neuman, W., L. (2014). *Basics of social research: Qualitative and quantitative approaches*. Pearson.
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory (3rd ed.)*. McGraw-Hill, Inc.

- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1–24. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.1>
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Ritzer, G. (1993). *Teoria sociologica clasica*. (Traducción M. T. C. Rodriguez). McGraw-Hill.
- Sarıtaş, D. (2018). *Modern dűnyanın bunalımı karşısında radikal bir eleştiri ve alternatif çözümler: Ivan Illich*. Cinius Yayınları.
- Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve kűltür* (Çev. T. Birkan). Metis Yayınları.
- Smith, A. (1977). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*. University Of Chicago Press.
- Sorokin, P. A. (1975). *Çağdaş sosyoloji teorileri* Cilt 2 (Çev. M. R. Öymen). Yeni Desen Matbaası.
- Spencer, H. (1981). *The man versus the state*. Liberty Classics.
- Taylor, F. W. (2012). *The principles of scientific management*. Floating Press.
- Toplu Yaşhoğlu, D. ve Yaşhoğlu, M. (2021). İş bölümünün evrimi: Antik çağdan klasik yönetim düşüncesine bir inceleme. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 181-191.
- Tönnies, F. (2019). *1880-1935: Gemeinschaft und gesellschaft*. Walter de Gruyter.
- Tönnies, F. (1944). Cemaat ve cemiyet nazariyesi (Çev. Z. Fındıkoğlu). *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 9(3-4), s. 712-748.
- TÜİK. (2023, Şubat 4). Adrese Dayalı Nűfus Kayıt Sistemi sonuçları, 2021. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685> (Eriřim tarihi: 23 Haziran 2025)
- Wallace, R. ve Wolfe, A. (2012). *Çağdaş sosyoloji kuramları: Klasik geleneğin genişletilmesi* (Çev. L. Elburuz ve R. Ayaz). Doğu Batı Yayınları.
- Weber, M. (1978). *Economy and society: An outline of interpretive sociology* (G. Roth ve C. Wittich, Eds.). University of California Press. (Original work published 1922)
- Weber, M. (2001). *The Protestant ethic and the spirit of capitalism* (Trans. T. Parsons). Routledge.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

According to Durkheim, with the expansion and growth of societies, the rules that ensure social solidarity change and the old forms of solidarity are replaced by the division of labor based on specialization. Individuals form a mutual division of labor by specializing in the subjects and specific areas that society needs. This division of labor based on specialization constitutes the form of solidarity of new societies. Durkheim argues that as societies grow and expand or move from small communities to larger ones, the forms of morality and solidarity also change. As a matter of fact, individuals' fields and forms of work differentiate and differentiated occupational pursuits give rise to new forms of solidarity. As societies grow and develop, individuals specialize in certain fields of work and thus become part of the social division of labor. In this way, each individual meets the needs of the other and social solidarity between individuals is created. This change takes place in large and broad communities where the individual has the opportunity for better self-realization. Each individual has the consciousness and responsibility to participate in the division of labor by specializing in specific fields. Indeed, the value of the individual comes from society (Durkheim, 2021). Social solidarity is realized when the individual is part of the social division of labor. Selfishness, on the other hand, causes the individual to detach from society (Durkheim, 2005). However, society cannot exist without the continuous and costly sacrifice of the individual (Durkheim, 1973). Durkheim reveals the relationship between the concepts of selfishness, altruism and anomie with morality (Durkheim, 1897). The state of being moral is the individual's involvement in the division of labor. The individual is expected to perform the specialized work in the best way possible. This study aims to examine whether Durkheim's assumptions are realized in large, densely populated cities. Therefore, the focus of this study is on the value and work ethics of people who have migrated to metropolitan cities in the modern world. In this study, in which the phenomena of moral transformation, social solidarity and social order are examined on the axis of Durkheim, the survey model was used. The survey model is the process of asking the same questions to a large number of people and analyzing their answers, and is therefore frequently used as a social research technique (Neuman, 2014). The findings are discussed under two headings: the value given in the modern world and business ethics. The main reason for migration to metropolitan cities is the need to find a job. Participants reported that they were happier in rural areas, that they lived together with people from the rural environment in urban areas, that kinship relations weakened in urban areas, but adherence to customs and traditions remained unchanged, that the professions they performed required expertise, and that expertise and reference were important in finding a job. It was observed that the participants were close to each other in terms of feeling free in urban or rural areas. Again, a significant portion of the participants stated that individuals in business life do not perform their professions in line with ethical principles, that profit and gain are taken as the basis in professional life and that they are afraid of being defrauded. As a result of the chi-square analysis, it is seen that the participants' thinking of being happy in the environment they want to live in and their feeling of freedom differ significantly ($p < 0.05$)

according to the values they give in the modern world (those based on business ethics based on specialization and those based on customs and traditions). On the other hand, it is seen that a significant portion of the participants live with their relatives and compatriots from rural areas in the place where they migrated (n=295). In this case, it seems that individuals who migrated to the urban area could not fully separate from the environment in the rural area. However, a significant portion of the participants state that their relations with relatives are weak. When the findings are examined, it is seen that the situation of living in a similar community in the urban area or living like a stranger differs significantly according to the value they give in the modern world. On the other hand, it is seen that the status of kin relations after migrating to cities does not differ significantly according to the value they give in the modern world. When evaluated in the axis of Durkheim's ideas, the fact that individuals could not completely move away from the rural environment after migration contradicts Durkheim's idea of seeing urban space as an area of isolation from common consciousness. Nevertheless, kinship relations in urban areas are still weakening. It was observed that the participants' commitment to traditions and beliefs differed significantly according to the value they give in the modern world. On the other hand, the fact that the majority of the participants stated that their work requires education and expertise and that there is a great need for their profession shows compatibility with Durkheim's division of labor approach based on specialization in advanced societies. Again, it was observed that both the educational status and the need for the profession did not differ significantly according to the participants' adherence to their customs and traditions and performing their profession in the best way. In this case, contrary to Durkheim, specialization in metropolitan cities can be achieved despite traditional loyalties. As a matter of fact, a significant majority of the participants think that specialization is necessary to find a job in their profession. As a result of the chi-square analysis, it was determined that whether the participants' profession requires education or not does not differ significantly according to the value they give in the modern world.